

Pathology of Mobile Phone use in Military University Students from the Views of Media and Communications professionals: A Thematic Analysis

Shirzad Razavizadeh¹, Akram Parandeh², Fatemeh Rahmati- Najarkolaei^{3*}

¹ MA Management and Planning Higher Education, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

² Department of Community Health, Faculty of Nursing, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran

³ Health Research Center, Life style institute, Baqiyatallah Medical Science University, Tehran, Iran

Received: 4 October 2017 Accepted: 19 January 2018

Abstract

Background and Aim: Cell phone technology in universities is growing exponentially, while related social research is rare. The purpose of this study was to identify the pathology and provide the conceptual model of cell phone use in military students during 2017.

Methods: This study was a qualitative study using thematic content analysis. Semi-structured interviews and literatures were used to collect data. The semi-structured interview was conducted with 11 media and communications experts by a purposeful sampling method. To analyze the data, descriptive coding, interpretive coding and overarching themes were used.

Results: Three functions and three malfunctions of scientific-educational, cultural-social and communication dimensions were identified, and 35 indicators were determined as positive points and negative damages of cell phones in military students. In addition, three intra-personal, environmental and organizational dimensions were developed to enhance the capabilities and address mobile threats, and 15 indicators were identified as strategies to improve the capabilities and address the threats of the cell phone.

Conclusion: Reducing the negative consequences and promoting the positive use of mobile phones in the field of communication, educational and cultural-social in the military university students should be considered. Also, this study can be considered as an exploratory study for using in military students.

Keywords: Education, Pathology, Qualitative Research, Students, Smartphone

آسیب شناسی به کارگیری تلفن همراه در دانشجویان نظامی از دیدگاه متخصصان حوزه رسانه و ارتباطات: یک مطالعه تحلیل مضمون

شیرزاد رضوی زاده^۱، اکرم پرنده^۲، فاطمه رحمتی نجار کلائی^{۳*}

^۱ کارشناس ارشد مدیریت و برنامه ریزی آموزش عالی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

^۲ گروه سلامت جامعه، دانشکده پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله، تهران، ایران

^۳ مرکز تحقیقات بهداشت نظامی، پژوهشکده سبک زندگی، دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله، تهران، ایران

چکیده

زمینه و هدف: فن آوری تلفن همراه در دانشگاه‌ها به شکلی روزافزون گسترش یافته است و این در حالی است که پژوهش‌های انسانی اجتماعی معطوف به آن نادر است. هدف از پژوهش حاضر، آسیب شناسی و ارائه مدل مفهومی به کارگیری تلفن همراه در دانشجویان نظامی در سال ۱۳۹۵ می‌باشد.

روش‌ها: مطالعه حاضر یک پژوهش کیفی از نوع تحلیل محتوی مضمونی می‌باشد. ابزار گردآوری اطلاعات مصاحبه نیمه ساختار یافته به همراه بررسی اسناد و مدارک بود. مصاحبه به صورت نیمه ساختار یافته با ۱۱ نفر از خبرگان حوزه رسانه و ارتباطات به صورت هدفمند صورت گرفت. جهت تحلیل یافته‌های مصاحبه از تحلیل مضمون یعنی کدگذاری توصیفی، کدگذاری تفسیری و یکپارچه سازی از طریق مضامین فراگیر استفاده گردید.

یافته‌ها: طبق یافته‌های بدست آمده از این مطالعه، در مجموع سه کارکرد و سه کژکارکرد بعد علمی- آموزشی، فرهنگی- اجتماعی و ارتباطی و ۳۵ شاخص به عنوان آسیب‌های مثبت و منفی تلفن همراه تعیین گردید. همچنین در مجموع سه بعد درون فردی، محیطی و سازمانی برای ارتقای قابلیت‌ها و مقابله با تهدیدات تلفن همراه و ۱۵ شاخص به عنوان راهکار برای ارتقای قابلیت‌ها و مقابله با تهدیدات تلفن همراه معرفی گردید.

نتیجه گیری: کاهش پیامد‌های منفی و ارتقای کاربرد مثبت تلفن همراه در حوزه ارتباطی، آموزشی و فرهنگی اجتماعی در دانشجویان نظامی باید مورد توجه قرار گیرد. همچنین این مطالعه می‌تواند به عنوان مطالعه اکتشافی جهت استفاده در دانشجویان نظامی مدنظر قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: آموزش، آسیب‌شناسی، تلفن همراه، تحقیق کیفی، دانشجویان.

* نویسنده مسئول: فاطمه رحمتی نجار کلائی. پست الکترونیک: fatemeh_rahmati@bmsu.ac.ir

مقدمه

جمله بیدار ماندن در شب و اشتغال به تبادل پیام کوتاه و همچنین وابستگی عاطفی است که در ذهن کاربران ایجاد می‌شود. به طوری که این افراد معتقدند که بدون استفاده از تلفن همراه قادر به زندگی کردن نیستند. این یافته‌ها حمایت کننده تأثیر منفی استفاده مفرط از تلفن همراه و تأثیر منفی آن بر سلامت جسمی و روانشناختی کاربران است (۷).

برخی مطالعات همه‌گیرشناسی نشان می‌دهد که امواج تلفن همراه حتی با چگالی توان کمتر از حد مجاز باعث بروز علایمی مانند سردرد، احساس گرما در گوش، ضعف حافظه و خستگی می‌شود. ارتباط معناداری بین مدت مکالمه و تعداد مکالمه در روز با بروز این علائم وجود دارد (۸). معنادان به استفاده از تلفن همراه از دوستان و خانواده فاصله می‌گیرند، انزواطلب می‌شوند، اولویت‌های سنی و اجتماعی نظیر تحصیل و اشتغال را رها می‌کنند، هنگامی که تلفن همراه در دسترسشان نیست به آن فکر می‌کنند. خاموش بودن تلفن همراه در افراد معتاد قابل تحمل نیست و حتی هنگام خواب یا در مواقع خاصی که گوشی تلفن همراه را خاموش می‌کنند یا در حالت سکوت قرار می‌دهند دچار استرس می‌شوند. فرد معتاد نمی‌تواند از گوشی تلفن همراه دور بماند و از هر ترفندی برای استفاده دایمی از آن استفاده می‌کند. این نوع اعتیاد از علاقه و وابستگی فراتر می‌رود و به نوعی جنون در دسترس بودن تبدیل می‌شود (۹).

از سوی دیگر به دلیل استفاده از گوشی تلفن همراه، بیش از ۹۷ درصد اشعه‌های ساطع از این وسیله، بیشتر بر روی نواحی مرتبط با حافظه طولانی مدت و تحلیل گفتاری و شنوایی مغز تأثیر می‌گذارد، به همین دلیل نمی‌توان به سادگی از آن گذشت. حتی اگر گوشی تلفن همراه را در دست بگیرد و با هدست صحبت کنید، تشعشعات تلفن همراه روی لایه نازک عضلانی و اعصاب مچ دست، اثر می‌گذارد. فرکانس‌های رادیویی پس از جذب در بدن، موجب جنبش بیشتر مولکولی در سلول‌های نواحی خاص می‌گردد که کمترین اثر این جنبش، بالارفتن حرارت آن ناحیه خاص است که در طولانی مدت شاید موجب اختلال در کارکرد سلول‌ها به ویژه در اعضای حساسی مانند قرنیه چشم می‌شود (۱۰). همچنین استفاده از این وسیله مشکلاتی را در حوزه از هم گسیختگی اجتماعی به وجود آورده است. به طوری که در برخی اماکن به صدا در آمدن تلفن همراه سبب ناراحتی افراد می‌شود (۱۱). در ایران در زمینه تلفن همراه پژوهش‌های صورت گرفته است که هر کدام به جنبه‌ای از تلفن همراه پرداخته‌اند و راهکارهایی نیز ارائه داده‌اند (۱۲-۱۴، ۶). اما پژوهشی با عنوان آسیب شناسی و ارایه مدل مفهومی به کارگیری تلفن همراه بخصوص جهت کاربرد در دانشجویان نظامی صورت نگرفته است. از آنجایی که قابلیت‌ها و کارکردهای تلفن همراه روز به روز بیشتر می‌شود و سهم آن در تغییرات کلان جامعه نیز بیشتر می‌شود، لذا انجام تحقیقات به موازات تغییرات ضروری است. بنابراین خلاءهای مورد بررسی در

در عصری که انواع رسانه‌ها احاطه خود را بر سراسر عالم گسترده‌اند، نقش شگفت انگیز رسانه‌های نوین در تحولات اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و حتی امنیتی انکارناپذیر است. یکی از این رسانه‌های نوین که امروزه توسط بسیاری از افراد در سراسر جهان مورد استفاده قرار می‌گیرد تلفن همراه است که به طور روزافزون به مدل‌ها و قابلیت‌های آن افزوده می‌شود. تلفن همراه به عنوان وسیله‌ای ارتباطی پا به عرصه وجود گذاشته اما به تدریج ظرفیت‌ها و قابلیت‌های رو به توسعه آن، کاربری این ابزار ارتباطی را در حد یک رسانه یا «چند رسانه» (Multimedia) ارتقاء داده است (۱).

به طور کلی اگر توافق روی پیامدهای منفی و تقویت جسمی و روانی در موضوع خاص وجود داشته باشد نویسندگان متعددی رفتار خاص را اعتیاد آور می‌دانند. قبل از ورود تلفن همراه تحقیقات فراوانی در رابطه با اعتیاد به بازیهای ویدیویی، غذا، خرید، کار، اینترنت و... انجام شد (۲). Balmori و Puente معتقد هستند، هنگامی که از اعتیاد صحبت می‌شود اشاره به رفتارهایی غیرقابل کنترل که با رفتار طبیعی متفاوت است، می‌شود. وابستگی به مواد به عنوان پدیده سایکولوژیک، شناختی و رفتاری است که پس از استفاده مداوم از یک ماده به وجود می‌آید و شامل تمایل شدید به مصرف مواد، اشکال در کنترل مصرف، اولویت مصرف نسبت به سایر فعالیت‌ها و تعهدات، گاهی اوقات علائم پرهیز فیزیکی و تفاوت در مصرف علیرغم پیامدها و عوارض ناشی از آن می‌باشد (۳). ولیکن امروزه، تلفن همراه یکی از بزرگترین اعتیادها در قرن حاضر است. رفتارهای شبه اعتیادی به تلفن همراه مشکلی جدی برای کار و زندگی اجتماعی افراد است. افراد معتاد، در صورتی که تلفن همراهشان نباشد، احساس افسردگی، شکست و تنهایی می‌کنند. گاهی اوقات کار و زندگی‌شان بر اثر تماس‌های مکرر، پیام‌های متنی، گشت و گذار در وب و چت‌های آنلاین مختل می‌شود (۴). مطالعه Takao و همکاران در سال ۲۰۰۹ نشان داد افرادی که استفاده مشکل‌ساز از تلفن همراهشان دارند، شخصیت متمایل به خودکنترلی و انگیزه تایید شده بالا دارند (۵).

خودکنترلی و تنهایی نیز به عنوان متغیرهای پیش‌بینی کننده مناسب برای اعتیاد گزارش شده‌اند. انگیزش، پیش‌بینی کننده دیگر تمایلات اعتیادی می‌باشد. افرادی که امتیاز بالایی را در خودکنترلی نشان می‌دهند، استعداد و تمایل بیشتری برای اعتیاد الکلی دارند. خودکنترلی عبارت است: از تمایل برای کنترل و تنظیم خود اجتماعی و عمومی. افرادی با خودکنترلی بالا به سرخ‌های اجتماعی حساس بوده و تمایل به اتخاذ رفتارهایی برای خود عمومی‌شان دارند که انتظارات و تقاضاهایشان را برآورده نماید. محتمل است که کاربران معتاد به تلفن همراه بتوانند خودکنترل کننده‌های بالایی داشته باشند (۶). شواهد نشان دهنده آن است که استفاده مفرط از تلفن همراه مرتبط با الگوهای رفتاری دیگر از

افراد مؤثر است. حجم نمونه نیز طی فرایند مصاحبه تعیین گردید و در این پژوهش اشباع پس از مصاحبه یازدهم اتفاق افتاد. قبل از شروع مصاحبه هدف از تحقیق برای آنها شرح داده شد و از محرمانه بودن اطلاعات به آنها اطمینان داده شد. مکان مصاحبه، محل کار افراد مشارکت کننده و مدت هر مصاحبه به طور متوسط ۵۳ دقیقه بود. در بخش اول مصاحبه، مقدمه (هدف، درخواست و تعریف اصطلاح و ارائه چارچوب مفهومی) ارائه و در بخش دوم مصاحبه به سؤالاتی در رابطه با آسیب‌های میزان استفاده کاذب از تلفن همراه و دسته‌بندی سیستمی آن‌ها و همچنین بیان نظرات مصاحبه‌شوندگان در ارتباط با ابعاد شناخته پرداخته شد.

برای تعیین اعتبار در مصاحبه کیفی از معیارهای اعتبار تحقیقات کیفی لینکلن و گوبا (۱۹۸۵) استفاده می‌شود (۱۵). طبق نظر محققین فوق ۴ معیار (۱- مقبولیت یا اعتبار ۲- همسانی یا قابلیت اعتماد ۳- تعیین یا تاییدپذیری ۴- انتقال پذیری) برای اعتبار تحقیقات کیفی لازم است که در این پژوهش برای بررسی استحکام داده‌ها از این معیارها به صورت زیر استفاده گردید: درگیری مداوم محقق با داده‌ها که مدت زمان ۶ ماه برای استخراج داده‌ها از مروری بر متون و ۶ ماه برای تحلیل محتوی در نظر گرفته شده است. همچنین به منظور افزایش اعتبار پذیری از روش تلفیق مصاحبه همراه بررسی متون و مدارک نیز استفاده شد. مصاحبه‌های کدگذاری شده به پنج نفر از مشارکت‌کنندگان برگشت داده شد تا بررسی کنند که آیا محققان دیدگاه‌های آنان را نشان داده‌اند. همچنین نویسندگان سوالات مصاحبه را به جهت هم خوانی با اهداف بررسی نمودند. به منظور اعتماد پذیری دو تن از دانشجویان دکترای روانشناسی، تجزیه و تحلیل داده‌ها را مجدد انجام دادند. زمانی که عدم توافق وجود داشت، بحث و گفتگو بین آنان تا زمان رسیدن به توافق انجام گردید. انتقال پذیری داده‌ها از طریق ارایه توصیف کاملی از مقوله موجود، خصوصیات مشارکت‌کنندگان، نحوه تجزیه و تحلیل داده‌ها همراه با ارایه مثالهایی از بیانات مشارکت‌کنندگان انجام گرفت تا امکان پیگیری مسیر تحقیق برای دیگران فراهم گردد.

تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها

برای تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها، از نرم‌افزار تحلیل داده‌های کیفی MAXQDA 10 استفاده گردید و به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های بدست آمده king و Horrocks در سال ۲۰۱۰ با بررسی و جمع بندی تلاش‌های دیگر پژوهشگران تحلیل مضمونی، فرایندی سه مرحله‌ای را برای تحلیل مضمونی ارائه داده‌اند که در این تحقیق نیز از این فرایند استفاده گردید. این فرایند شامل سه مرحله کدگذاری توصیفی، کدگذاری تفسیری و یکپارچه سازی از طریق مضامین فراگیر می‌باشد (۱۶). در کدگذاری توصیفی، مصاحبه‌های پیاده شده در قالب Itf وارد نرم افزار شد. با مطالعه دقیق و خط به خط جملات مصاحبه‌ها، مضامین توصیفی توسط محقق به هر قطعه از جملات نسبت داده

این مطالعه در عرصه های علمی - آموزشی، فرهنگی - اجتماعی، ارتباطی و همچنین شناخت تهدیداتی است که از طریق تلفن همراه در عرصه های فوق در دانشگاه‌ها وجود دارد باعث گردید، پژوهشگر ابعاد گوناگون این قابلیت‌ها و تهدیدات را به دقت مورد بررسی قرار دهد و راهکارهایی معطوف به این رسانه ارائه نماید. از سوی دیگر خلاء دیگری که در پژوهش‌های دیگر کمتر به آن توجه شده است و در این پژوهش با توجه به ماهیت موضوع ضروری می‌نماید این است که مطالعه به صورت کیفی صورت گیرد، زیرا تحقیقات کمی که مبتنی بر فلسفه اثبات‌گرایی هستند، در صدد کشف یک حقیقت واحد و قابل اثبات هستند از سوی دیگر تحقیقات کیفی واقعیت‌ها را از زاویه دید افرادی که با پدیده‌های مختلف روبرو می‌شوند، تبیین و توصیف می‌کنند. لذا در این مطالعه به دنبال پاسخگویی به این سوال هستیم که آسیب‌ها و فرصت‌های به کارگیری تلفن همراه در بین دانشجویان نظامی کدامند. بدین صورت که، محقق در فاز اکتشافی به بررسی متون و چالش‌ها و فرصت‌های استفاده از تلفن همراه پرداخت در فاز بعدی کمی، درصد تدوین ابزار مناسب جهت استفاده در دانشجویان نظامی خواهد بود.

روش‌ها

با توجه به اینکه هدف این پژوهش آسیب‌شناسی و طراحی مدل مفهومی به کارگیری تلفن همراه در بین دانشجویان نظامی شهر تهران در سال ۱۳۹۵ می‌باشد و چون در پژوهش‌های کاربردی هدف اصلی کشف علمی نیست، بلکه آزمون و بررسی امکان کاربرد دانش است بنابراین روش این پژوهش به لحاظ هدف، کاربردی می‌باشد. همچنین پژوهش حاضر از لحاظ گردآوری اطلاعات داده‌ها به روش کیفی و از نوع تحلیل محتوی مضمونی (Thematic content analysis) انجام شد. جامعه آماری این پژوهش شامل اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های شهر تهران و خبرنگاران حوزه رسانه و ارتباطات بودند. روش اصلی گردآوری داده‌ها مصاحبه عمیق نیمه ساختار یافته به همراه بررسی متون و اسناد و مدارک بود.

معیار ورود بیان آزاد تجربیات و رضایت جهت انجام مصاحبه و پاسخ به سوالات همچنین تجربه و تخصص در حوزه رسانه و ارتباطات و معیار خروج عدم رضایت به شرکت در جلسات مصاحبه بوده است. با توجه به هدف پژوهش و ویژگی‌های جامعه آماری در تحقیق حاضر از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد. در این شیوه، افراد به خاطر اطلاعات دست‌اولی که درباره پدیده مورد نظر (تلفن همراه) دارند به عنوان شرکت‌کننده انتخاب گردیدند. این افراد در واقع کسانی بودند که اطلاعات و تجارب عمیق در مورد مفهوم و موضوع مورد مطالعه داشتند و می‌توانستند داده‌های بسیاری را در اختیار پژوهشگر قرار دهند. در این تحقیق انتخاب هر نمونه جدید به نمونه‌های قبلی و داده‌هایی که از آن‌ها بدست آمد منوط شد و مفهومی که به تدریج شکل گرفت در انتخاب

در جدول-۲، گزیده‌ای از اظهارات مصاحبه‌شوندگان از مجموع کدهای مستخرج از مصاحبه‌ها ارائه می‌گردد. در روبروی هر گزیده مصاحبه یک پراتنز مانند (م:۱۱-۱) وجود دارد که به معنای آن است که این گزیده مصاحبه یازدهم، پاراگراف ۱ می‌باشد. همچنین در کنار هر کد توصیفی یک عدد داخل پراتنز وجود دارد که نشان دهنده تعداد ارجاعات می‌باشد.

مرحله دوم: کدگذاری تفسیری

در جدول-۳ کدهای تفسیری و کدهای توصیفی ذیل آنها ارائه شده است. همچنین در روبروی کدها عددی درج شده است که نشان دهنده تعداد ارجاعات کدها می‌باشد. یافته‌های نهایی تحقیق از ۶ مضمون تفسیری شامل کارکرد علمی - آموزشی، کارکرد فرهنگی - اجتماعی و کارکرد ارتباطی، کژکارکرد علمی - آموزشی، کژکارکرد فرهنگی - اجتماعی و کژکارکرد ارتباطی با مضامین توصیفی متعدد تشکیل شده است همراه با راهکارهای ارتقای قابلیت‌ها و مقابله با تهدیدات تلفن همراه که در جدول-۳ نشان داده شده است.

در ادامه مضامین بدست آمده از متن در گروه‌های مشابه و منسجمی دسته بندی شد. مضامین شکل گرفته در مصاحبه‌ها، تحت مضامین فراگیر یکپارچه گردیدند و شبکه مضامین، دو مضمون فراگیر «آسیب‌های مثبت و منفی تلفن همراه» و «راهکارهای ارتقای قابلیت‌ها و مقابله با تهدیدات تلفن همراه» تشکیل گردید که در نمودار-۱ نشان داده شده است. بدین ترتیب با طی کردن سه مرحله فرایند تحلیل مضمونی، «مدل مفهومی به کارگیری تلفن همراه» ظهور یافت. در فرایند و سیر تکاملی دستیابی به این مدل، محقق در ابتدای پژوهش با سوالات نیمه باز به سراغ خبرگان رفته و از آنها خواسته به توصیف و شرح به کارگیری تلفن همراه در بین دانشجویان نظامی بپردازند و در ادامه به راهکارهای ارتقای قابلیت‌ها و مقابله با تهدیدات تلفن همراه بپردازند. بدین ترتیب طی مصاحبه‌های متعدد و تحلیل داده‌های بدست آمده از آنها و تبیین رابطه بین داده‌های گردآوری شده از خبرگان مختلف مدل ظهور کرد که به فضای حاکم بر داده‌ها، محتوایی، آسیب‌شناختی داشت. به منظور درک بهتر مدل اجرا و اجزاء آن تصویری از وضعیت موجود به کارگیری تلفن همراه در قالب «مدل آسیب شناسی به کارگیری تلفن همراه در دانشجویان» ارائه می‌گردد. نکته‌ای که باید به آن توجه نمود آن است که آسیب‌شناسی انجام شده از طریق مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته، طریقی برای وصول به مدل به کارگیری تلفن همراه بوده و لذا خود آن موضوعیت ندارد (بلکه طریقت دارد).

شد و البته گاهی یک جمله از منظرهای مختلف کدهای مختلفی را به خود می‌پذیرفت. حاصل این مرحله، تولید ۵۰ کد توصیفی بود که ۲۱۹ ارجاع از مصاحبه‌ها به آن‌ها صورت گرفته بود و جدول کدهای توصیفی در حدود ۷۰ صفحه شد. در فرایند تحلیل مضمونی، با مقایسه‌ی مستمر و چندین باره‌ی کدهای توصیفی تولید شده، کدهای تفسیری در مرحله دوم ایجاد گشتند. برای تولید کدهای تفسیری چندین کد توصیفی در ذیل چتر یک کد تفسیری جمع شده و آن را تشکیل دادند. کدهای تفسیری گاه از ترکیب چند کد توصیفی و گاه از آوردن چند کد توصیفی در ذیل یک کد توصیفی موجود و گاه از جمع چند کد توصیفی در ذیل یک کد تفسیری تولید شده توسط محقق به وجود می‌آمدند. شایان ذکر است که مصاحبه‌ها تا دستیابی به اشباع نظری ادامه پیدا کرد.

ملاحظات اخلاقی

به منظور مراعات ملاحظات اخلاقی این تحقیق با تصویب شورای پژوهش دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله (عج) و شورای پژوهش مرکز تحقیقات بهداشت و تغذیه انجام شد. کسب اجازه شرکت در مطالعه و وجود حق کناره گیری مشارکت کنندگان از پژوهش در هر زمان و نیزداشتن رضایتنامه آگاهانه مد نظر محققین بود و به افراد اطمینان داده شد که اطلاعات فردی آنها محرمانه خواهد ماند.

نتایج

در این تحقیق با طیف وسیعی از خبرگان شامل ۱۱ نفر از سیاستگذاران، کارشناسان، نخبگان حوزوی و دانشگاهی حوزه رسانه و ارتباطات به مصاحبه پرداخته شد. مشخصات دموگرافیک مصاحبه‌شوندگان در جدول-۱ نشان داده شده است.

جدول-۱. مشخصات دموگرافیک خبرگان رسانه و ارتباطات

متغیر	فراوانی	درصد
جنس	مرد	۸۱/۸
	زن	۱۸/۲
مرتبه علمی	دانشیار	۵۴/۵
	استادیار	۳۶/۴
	دکترای حوزوی	۹/۱
	علوم ارتباطات	۲۷/۳
تخصص	تکنولوژی آموزشی	۲۷/۳
	جامعه شناسی	۹/۱
	روانشناسی	۹/۱
	فضای مجازی	۱۸/۲
	علم اطلاعات و دانش شناسی	۹/۱

جدول-۲. کدهای توصیفی و تعداد ارجاعات آنها

کدهای توصیفی و تعداد ارجاعات	گزیده‌ای از اظهارات مصاحبه‌شوندگان
تعریف ارزش‌ها (۲)	همان طور که در یک جامعه مردم به استفاده از فناوری‌های پیشرفته نیاز دارند لازم است استفاده از آن نیز براساس آداب خاصی باشد (م: ۲-۵).
آموزش خانواده (۱)	نظارت بر گوشی‌های فرزندان، داشتن چارچوب و قوانین در خانواده برای عدم کاهش ارتباط اعضا و تحمل و افزایش صله ارحام راهکار کاهش آسیب تلفن همراه است (م: ۱۱-۷).
فرهنگ سازی (۸)	فرهنگ استفاده از فناوری مهم است، رفتارهای ناپهناجر در شبکه‌های اجتماعی به فرهنگ استفاده از فناوری بر می‌گردد (م: ۱۱-۹).
حفظ حریم خصوصی (۶)	ولی آن چیزی که مربوط به حریم خصوصی افراد است یکسری مسائل فن‌آوری است که باید رعایت شود (م: ۱۰-۷).
عرضه شبکه‌های اجتماعی داخلی (۵)	نکته‌ای که باید به آن توجه کرد این است که با وجود تمام نقاط قوت و ضعفی که در زمینه استفاده از تلفن همراه وجود دارد راهکاری که در این زمینه وجود دارد این است که با وجود اینکه تعداد شبکه‌های اجتماعی داخلی بسیار زیاد است اما متأسفانه آنچنان شناخته شده نیستند (م: ۲-۸).
کاهش شرم و حیای اجتماعی (۶)	برخی فهمیده یا نفهمیده سطح حیاء را پایین آوردند (م: ۱۱-۵).
کاهش تعاملات (۹)	ما دیگر کمتر نشانه‌هایی از آن نوع خانواده‌هایی را داریم که والدین و فرزندان دور هم نشسته و درباره موضوعات مختلف خانوادگی و کاری با هم گفتگو کرده و نظرات همدیگر را راجع به موضوعات مختلف جویا شوند (م: ۱۱-۴).
موفقیت یا وابستگی شدید (۴)	در بسیاری از مواقع کاربران از نظر صحبت کردن با تلفن همراه اعتیاد ندارند، بلکه آنها به طور قابل توجهی و بیش از حد از نرم‌افزارهای نصب شده به روی تلفن خود استفاده می‌کنند (م: ۱۰-۲).
کاهش سلامت روانی (۱۲)	به نظر می‌آید بعضی از این افراد دچار وسواس باشند. افراد فعال در این شبکه‌ها به طور معمول، وقتی فعالیتشون بیش از اندازه می‌شه، پرش افکار و نشخوار فکری هم زیاده از قبل خواهد شد (م: ۱۱-۶).
عدم توجه به محیط اطراف (۷)	بعضی از دانشجویان شکایت می‌کنند که نسبت به محیط اطرافشون بی‌حس و بی‌تفاوت هستند (م: ۱۱-۷).
تداخل در خواب (۵)	نوری که از صفحه‌نمایش دستگاه‌های الکترونیکی مختلف به چشمان شما ساطع می‌شود ذهن را فریب داده و به آن القا می‌کند که الان وقت خواب نیست (م: ۱۰-۶).
ایجاد شکاف نسلی (۲)	اینترنت شکاف میان نسل‌ها را بیشتر کرده است و اکنون شکاف میان نسل دوم و سوم علاقمند به اینترنت نیز آشکار شده، به گونه‌ای که هیچ یک زبان دیگری را نمی‌فهمند (م: ۱۱-۴).
گسترش سریع شایعات (۱)	در شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه گسترش شایعات سریع می‌باشد (م: ۱۱-۵).
سهولت در ارتباط (۷)	دیگر زمان ارسال پیامک با پرندگان ... دیگر نیست و در این فصل تکنولوژی هر شخص می‌تواند با داشتن یک گوشی تلفن همراه با دیگران ارتباط برقرار کند که واقعا این موضوع خیلی به بشریت کمک کرده است (م: ۲-۲).
کسب و کار (۲)	همانگونه که می‌دانیم چند سالی است که اینترنت پر سرعت وارد کشور شده و بسیاری از امور کارها را به راحتی سپرده است. همچنین با وجود شبکه‌های اجتماعی بسیاری از افراد نیز با به اشتراک گذاشتن کالاهای خود، به خرید و فروش آنلاین پرداخته‌اند (م: ۱۱-۳).
توجه به مضرات تلفن همراه (۵)	دانشگاه‌ها، پژوهشکده‌ها و نهادهای دولتی با انجام مطالعات و پژوهش‌های مختلف به طور مرتب در مورد آسیب‌های گوناگونی که استفاده نادرست و خارج از عرف فناوری‌های جدید به دنبال دارند به ما هشدار می‌دهند (م: ۱۰-۴).
محتواسازی (۳)	من معتقدم به جای محدودیت، باید شجاعانه وارد فضای مجازی شده و محتواسازی کنیم (م: ۱۰-۷).
از بین رفتن حریم خانواده (۳)	بعضی از دانشجویان حتی اطلاعات خصوصی خانوادگی خودشون رو هم در اختیار دیگران می‌گذارن (م: ۸-۵).
آموزش سواداطلاعاتی و رسانه‌ای (۱۱)	آموزش سواد رسانه‌ای به منزله مهارتی برای مقابله با آسیب‌ها و معضلات رسانه‌ای است که به افزایش ظرفیت تحلیل دانشجویان در مواجهه با رسانه‌ها منجر می‌شود (م: ۳-۹).
آموزش مهارت خودارزشیابی (۱)	یادگیرندگان سیار باید مهارت خودارزشیابی و خودتنظیمی را در خود پرورش دهند تا بتوانند بدون تکیه به راهنمایی دیگران مطالب آموزشی را یادگیرند (م: ۹-۸).
افزایش مهارت‌های فنی و شناختی (۲)	مهارت‌های فنی و شناختی دانشجویان و اساتید را باید تقویت نمود، مهارت فنی از این نظر که کاربران توانایی استفاده از وسایل را داشته باشند و قادر باشند از امکانات متنوع آن در موقعیت‌های مختلف استفاده کنند. مهارت شناختی از این نظر که یادگیرنده سیار به اطلاعات فراوانی دسترسی دارد (م: ۷-۱۰).
ایجاد تعارض (۴)	اطلاعاتی که بین دانشجویان رد و بدل می‌شود، به علت ناهمخوانی، برای آنان تعارض ایجاد می‌کند (م: ۸-۲).
تغییر اعتقادات و ارزش‌ها (۸)	ارسال پست‌ها و استاتوس‌های غیرمفید و مبهم در فیس‌بوک به راحتی می‌تواند تبدیل به عادت زنده و مخرب در زندگی افرادی شود که غالباً از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند. رقابت بی‌پایان برای به دست آوردن لایک بیشتر و کامنت‌های متعدد می‌تواند زندگی شما را به نابودی بکشاند (م: ۹-۴).
اشتراک دانش (۴)	وقتی جامعه‌ای به حالت طیفی درآمده است یعنی اقلیت برخوردار و اکثریت ضعیف و طبقه متوسط در وسط وجود ندارد، در این صورت می‌توان پیش‌بینی کرد که کمترین اشتراک دانش در این صورت اتفاق می‌افتد (م: ۸-۷).

اتلاف وقت (۵)	وقتی دانشجویان بیشتر وقتش رو صرف دور زدن تو این شبکه‌ها می‌کنه، دیگه زمانی برای مطالعه دروسش باقی نمی‌ماند (م: ۴-۶)
سرگرمی و تفریحی (۵)	در صورت سازماندهی مناسب تلفن همراه ابزار مناسبی برای پر کردن اوقات فراغت، فراز از دلنگی و بی‌حوصلی است (م: ۳-۳)
هنجار شکنی (۱۳)	عبور از هنجارها و ورود به مناطق ممنوعه، فضایی مقابل فضای واقعی ایجاد کرده که نشانی از ذهن کجی به محدودیت‌ها و نزاعی میان ساخت رسمی و غیر رسمی است (م: ۳-۱)
احساس تنهایی (۳)	دانشجوی رو می‌بینید که در اجتماع مجازی فعاله، ولی از اجتماع واقعی منزویه، این افراد سرشون در تلفن همراه هست و از جامعه اطرافشون گریزان هستند (م: ۲-۵)
کاهش اعتماد به نفس (۳)	جسارت و توانایی تصمیم‌گیری خیلی مهمه، ولی این افراد در این زمینه ضعیف هستند (م: ۲-۷). برقراری ارتباطات پنهانی و غیرمستقیم از اعتماد به نفس افراد می‌کاهد (م: ۳-۶)
افزایش خیال بافی (۶)	اینگونه دانشجویان دوست دارند، در این شبکه‌ها به هرجایی سرک بکشند، کم حوصلگی و کم صبری در این دانش آموزان زیاد دیده می‌شود. فرد مدام خیال‌بافی می‌کنه و انگار عقلش دیگه درست نمی‌کنه (م: ۲-۷)
تناسب با سلیق مختلف (۱)	در واقع یکی از عوامل محبوبیت رسانه‌های اجتماعی این است که به طیف وسیعی از خواسته‌ها، اهداف و انگیزه‌های افراد، گروه‌ها و سازمان‌ها پاسخ می‌دهد و به آنها قدرت خلق و تولید می‌دهد (م: ۷-۸)
خلاقیت در ارائه خدمات (۵)	برای استفاده خلاقانه از تکنولوژی‌های نو در محیط‌های آموزشی برنامه‌ریزی داشته باشند (م: ۴-۵)
برنامه ریزی مناسب (۵)	نکته دیگری که باید به آن توجه کرد این است که فرصت برنامه‌ریزی مناسب برای استفاده بهتر از امکانات و فرصت‌های این فضا را در حیطه شناخت علایق و سلیق کاربران شبکه‌های اجتماعی مجازی، در اختیار جامعه دانشگاهی قرار گیرد (م: ۸-۴)
دسترسی سریع به منابع و اطلاعات آموزشی (۹)	اطلاعات می‌تواند اطلاعات عمومی در اینترنت یا اطلاعاتی مربوط به درس مورد مطالعه باشد، تلفن همراه به آنان کمک می‌کند سریع تر به آنچه که مد نظرشان است دست یابند (۸-۱۳)
تشکیل شبکه های علمی آموزشی (۳)	در این فضا هر مساله و موضوعی می‌تواند دلیل تشکیل یک اجتماع مجازی شود. اجتماعاتی که لزوما ساختار، تشکیلات و مرجعیت سیاسی مشخصی در فضای واقعی ندارند، اما به واسطه‌ی این فضا موضوعیت پیدا می‌کنند (م: ۴-۳)
افت تحصیلی (۵)	در اینجور مواقع اهمال کاری تحصیلی رواج پیدا می‌کند، با این وضعیت ارزش‌های تحصیلی برای دانشجویان کم اهمیت می‌شود (م: ۱۳-۱۰)
وسيله کمک آموزشی (۲)	در برخی دانشگاه‌ها تلفن همراه به عنوان یک وسیله کمک آموزشی مورد استفاده قرار داده می‌شود (م: ۵-۶)
مدیریت ناملموس (۵)	نمی‌توان به روش‌های سنتی، به اعمال قدرت در این فضا پرداخت، بلکه باید از روش‌های جدیدتر اعمال قدرت که ناملموس تر بوده و پذیرش بیشتری در میان افراد داشته و جنبه اقتدارگونه یافته و افراد با طیب خاطر بیشتری آنها را می‌پذیرند به اعمال نظر و جهت دهی آنها پرداخت (م: ۱۱-۵)
پاداش دهی به اشتراک اطلاعات (۱)	پاداش دهی به اشتراک مطالب توسط دانشجویان مهم است (م: ۸-۵)
واکنش های آنی به مسائل سیاسی کشور (۳)	واکنش های آنی نیز جزء جدایی ناپذیر و غیرقابل اجتناب کاربردهای تلفن همراه در فضاهای مجازی است (م: ۱۱-۱۲)
کاهش تمرکز (۲)	اینجور دانشجویان به علت اینکه ذهنشون رو درگیر این شبکه‌ها می‌کنند، به طور معمول تمرکز و توجه اون‌ها به کلاس درس کاهش پیدا می‌کنه (م: ۳-۳)
کاهش نارسایی های آموزشی (۳)	در مورد حوزه علمی تخصصی به دلیل اینکه محدودیت‌های سیاسی وجود ندارد بنابراین افراد خود واقعی را نشان می‌دهند (م: ۷-۵)
آموزش خودباوری (۱)	دانشجو در بیشتر مواقع نمی‌تواند دانش خود را به اشتراک بگذارد چون نمی‌داند چه دانشی دارد، یعنی اشراف به خویش و اینکه به دانش در فرد متراکم شده ندارد. و خود اعتماد به نفس در این زمینه مهم است، و باعث می‌شود که و دانشی را که دارد را به رسمیت بشناسد و آن را آشکار کند و در محلی که لازم است به اشتراک بگذارد (م: ۵-۴)
افزایش پرخاشگری (۵)	از ویژگی‌های این جور دانشجویان اینه که زود عصبانی می‌شوند، و به دنبال آن پرخاشگری می‌کنند (م: ۳-۳)
ترویج یادگیری مشارکتی (۲)	می‌توان با حمایت و پشتیبانی مناسب از دانشجویان یادگیری مشارکتی را تشویق و ترویج نمود. (م: ۲-۳)
تغییر در ساختار زبان رسمی کشور (۳)	مسله دیگری که می‌توان به آن اشاره کرد از هم گسیختگی زبان رسمی کشور است که باعث یورش زبان متعارف فضاهای خصوصی به فضاهای عمومی و گذرا آن‌ها از حاشیه به متن شده است (م: ۳-۴)
افزایش خودخواهی (۲)	استفاده از گوشی‌های تلفن همراه رفتار خودخواهانه را در فرد تقویت کرده و تمایل وی برای تعامل اجتماعی را کاهش می‌دهد (م: ۹-۱۰)
کسب آگاهی از اوضاع جامعه (۱)	موبایل باعث گردیده که دانشجویان به واسطه اینترنت در کم و کاست اخبار سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کشور قرار بگیرند (م: ۴-۱)
افزایش رغبت و انگیزش (۱)	استفاده از تلفن همراه در مسیر صحیح‌تری قرار می‌گیرد، رغبت و انگیزه بیشتری را در فراگیران به دنبال خواهد داشت و باعث افزایش ارتباط و تعامل بین یادگیرندگان، اساتید و اساتید با یکدیگر می‌شود (م: ۲-۳)

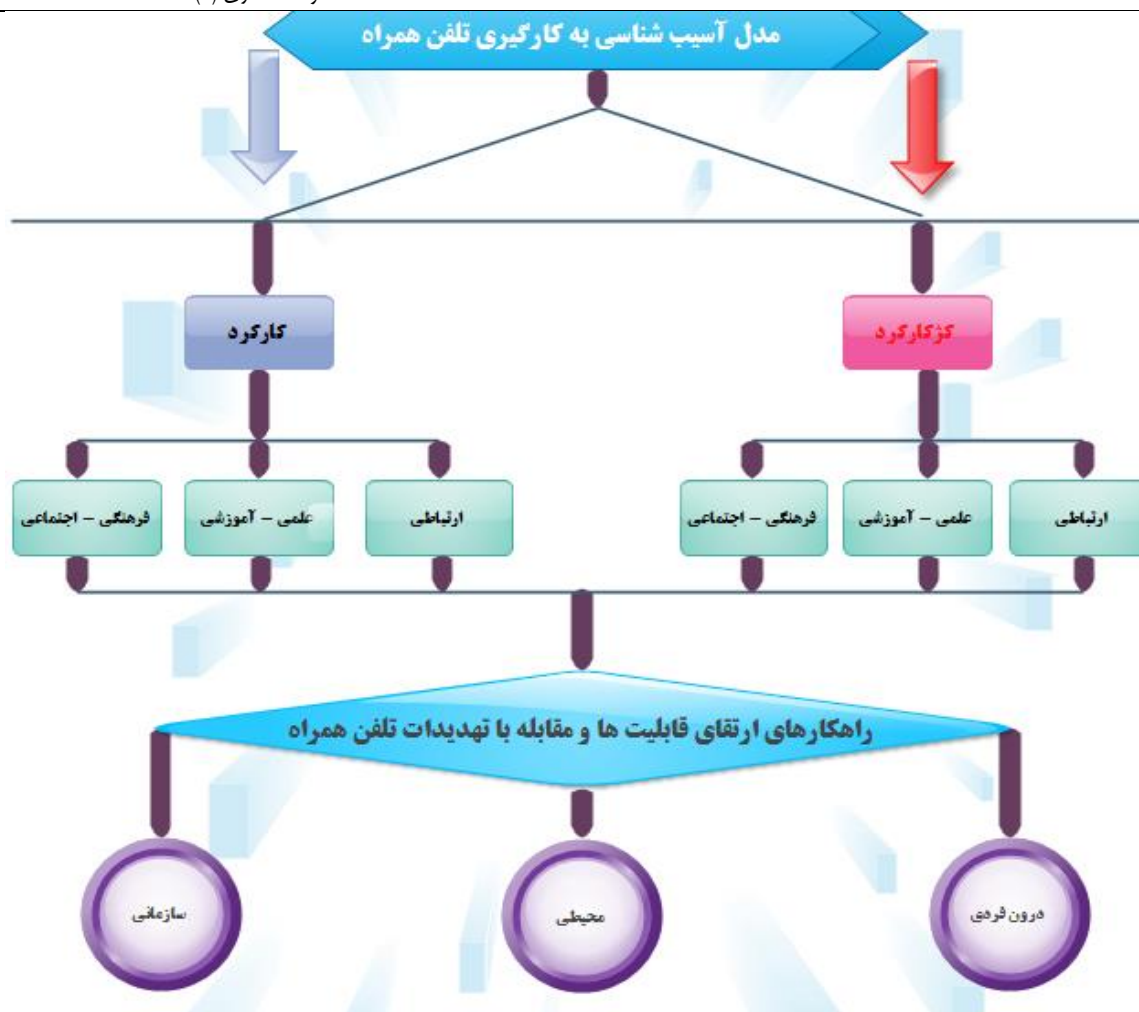
انتقال دهنده خبر (۳) در صورت اتفاق خبری در دانشگاه با گرفتن عکس یا فیلم یا انتقال پیام از طریق شبکه‌های بی‌سیماری که وجود دارد، خبر را منعکس نمایند (م: ۷-۴).

جدول-۳. خلاصه روند مضامین توصیفی، تفسیری و فراگیر

مضمون فراگیر	کدگذاری تفسیری	کدگذاری توصیفی
	کارکرد علمی - آموزشی	دسترسی سریع به منابع و اطلاعات آموزشی (۱۳) تشکیل شبکه های علمی آموزشی (۳) اشتراک دانش (۴) وسيله کمک آموزشی (۲) کاهش نارسایی های آموزشی (۳) افزایش رغبت و انگیزش (۱) ترویج یادگیری مشارکتی (۲)
	کژکارکرد علمی - آموزشی	افت تحصیلی (۵) کاهش تمرکز (۲)
	کارکرد اجتماعی - فرهنگی	کسب آگاهی از اوضاع جامعه (۱) واکنش آنی به مسائل (۳)
آسیب‌های مثبت و منفی تلفن همراه	کژ کارکرد اجتماعی - فرهنگی	کاهش شرم و حیای اجتماعی (۶) کاهش تعاملات (۹) از بین رفتن حریم خانواده (۳) ایجاد تعارض (۴) تغییر اعتقادات و ارزش ها (۸) هنجار شکنی (۱۳) موبوفوبیا یا وابستگی شدید (۴) کاهش سلامت روانی (۱۲) عدم توجه به محیط اطراف (۷) تداخل در خواب (۵) احساس تنهایی (۳) کاهش اعتماد به نفس (۳) افزایش خیال بافی (۶) افزایش خودخواهی (۲) افزایش پرخاشگری (۵)
	کارکرد ارتباطی	تناسب با سلايق مختلف (۱) انتقال دهنده خبر (۳) سرگرمی و تفریحی (۵) سهولت در ارتباط (۷) کسب و کار (۲)
	کژکارکرد ارتباطی	اتلاف وقت (۵) ایجاد شکاف نسلی (۲) گسترش سریع شایعات (۱) تغییر در ساختار زبان رسمی کشور (۳)
	درون فردی	تعریف ارزش ها (۲) توجه به مضرات تلفن همراه (۵) حفظ حریم خصوصی (۶) افزایش مهارت های فنی و شناختی (۲)
راهکارهای ارتقای قابلیت‌ها و مقابله با تهدیدات تلفن همراه	محیطی	آموزش سواداطلاعاتی و رسانه‌ای (۱۱) آموزش مهارت خود ارزشیابی (۱) آموزش خودباوری (۱) آموزش خانواده (۱)
	سازمانی	عرضه شبکه‌های اجتماعی داخلی (۵) محتواسازی (۳) خلاقیت در ارائه خدمات (۵)

- برنامه ریزی مناسب (۵)
 مدیریت ناملموس (۵)
 پاداش دهی به اشتراک اطلاعات (۱)
 فرهنگ سازی (۸)

نمودار-۱. نقشه مفهومی نتایج استخراج شده از تحقیق در مورد آسیب‌های مثبت و منفی تلفن همراه و راهکارهای ارتقای قابلیت‌ها و مقابله به تهدیدات آن

بحث

مکانیکی و تلفن همراه، به عنوان ابزارهای ثابت در فرهنگ جوانان هستند. استفاده کنندگان مفرط از تلفن همراه در مقایسه با کسانی که از تلفن همراه استفاده افراطی ندارند، مدت زمان کوتاهتری را به مطالعه اختصاص می دهند که کاهش تمرکز ذهنی و افت تحصیلی را در پی دارد. لذا باید روی برنامه های انگیزشی تلفن همراه روی جستجوی اطلاعات علمی و آموزش اثر بخش دانشجویان تحقیقات بیشتری انجام گیرد.

در مورد موضوع کار کرد اجتماعی- فرهنگی کسب آگاهی و واکنش فوری به مسایل مطرح شد و بر عکس اثر منفی روی تعارض ارزش ها اعتماد به نفس، تنهایی، سلامت روان و حریم خانواده بیان شد. در مطالعه Chen نیز در افراد جوان چینی، افراد معتاد در مقایسه با افراد غیرمعتاد پول و زمان بیشتری را صرف تلفن همراه می کنند و به احساسات منفی آسیب پذیرتر بودند (۱۹). در مطالعه مشابه دیگر مشخص شد استرس بین اعتیاد به تلفن همراه و رضایت از زندگی نقش واسطه دارد. همچنین عملکرد

پس از تحلیل متن مصاحبه‌ها، در مجموع ۳ کارکرد و ۳ کژکارکرد علمی - آموزشی، فرهنگی - اجتماعی و ارتباطی و ۳۵ شاخص به عنوان آسیب‌های مثبت و منفی تلفن همراه تعیین گردید. در مورد کارکرد علمی- آموزشی، دسترسی سریع به اطلاعات و انگیزش تحصیلی و وسیله کمک آموزشی نام برده شد. لیکن کژکار کرد های افت تحصیلی و کاهش تمرکز هم مطرح شد. Rajesh و Grinols در پژوهشی به بررسی اثرات استفاده از تلفن‌های هوشمند در کلاس‌های درس دانشگاهی پرداخته و بیشتر به اثرات منفی آن و از دست رفتن تمرکز توجه نمودند (۱۷). به عبارتی بعضی از کارکرد های تلفن همراه مانند جستجوی اطلاعات میتواند با عملکرد دانشگاهی رابطه مثبت هم داشته باشد. بر عکس دانشجویانی که از اینترنت برای بازی استفاده میکنند با عملکرد پایین تحصیلی آنها در ارتباط است (۱۸). در حال حاضر شبکه‌های اجتماعی و سایت های ویدیویی، بازی‌های آنلاین و ابزارهای

درسی میان اعتیاد به تلفن همراه و رضایت از زندگی نقش واسطه ایفا میکند. در صورتی که بین اعتیاد به تلفن همراه و رضایت از زندگی همبستگی وجود ندارد (۲۰). یعنی ارتباط آن با عملکرد تحصیلی و استرس وجود داشت که در مطالعه ما نیز کاهش سلامت روان وافت تحصیلی بیان شد. همچنین اثر وسیله روی کیفیت زندگی و سلامت روان، خستگی، سردرد، اضطراب، مشکلات تمرکز، اختلالات خواب، خشم، تحریک پذیری، همچنین درد های بدنی و مشکلات اسکلتی-عضلانی، مشکلات بینایی و شنوایی و... در دیگر مطالعات مشاهده شده است. توسط مشارکت کنندگان مطالعه حاضر علائم جسمی و اثرات روی سلامتی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. همچنین اثر آن در وقوع حادثه که در طول رانندگی از علل اصلی حادثه است در مطالعه حاضر بحث نشده است (۲۱). Leung و Bian به این نتیجه رسید که بی‌اعتنایی به عواقب مضر، دل‌مشغولی، ناتوانی در کنترل مصرف بیش از حد، کاهش بازدهی، احساس اضطراب و تنهایی از مقیاس‌های اعتیاد به تلفن همراه می‌باشد (۲۲). در مورد کارکرد اجتماعی-فرهنگی فرصتها و بخصوص تهدیدات متعددی ارائه شد که بیشترین چالش را در این حوزه به تصویر میکشد.

در مورد کارکرد ارتباطی تناسب با سالیق، سهولت در برقراری ارتباط، ایجاد کسب و کار و پیامد منفی آن ائتلاف وقت و تغییر در ساختار زبان رسمی و... میتوان نام برد. در مطالعه مشابه در کشور عربستان سعودی روی دانشجویان شاخص ابعاد تکنولوژیکی، روانی اجتماعی و بعد سلامتی و احتیاطات استفاده از آن دراعتیاد به تلفن همراه حاصل گردید (۲۳). رسانه در شکل کنونی ممکن است به حل بعضی از مسائل شخصی کمک کند ولی ارزش های اخلاقی-اجتماعی را سست میکند و به حاشیه میراند. افرادی که وقت بیشتری جهت کار با تلفن همراه می گذارند وقت کافی برای آموختن ارزش های انسانی نخواهند داشت.

نتایج پژوهش، نشان می‌دهد که دانشجویان با انگیزه‌ها و اهداف گوناگون از شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه، استفاده می‌کنند. از جمله دلایل آن‌ها برای استفاده از این برنامه‌های کاربردی، ارتباط با دوستان قدیمی و برقراری ارتباط با افراد جدید، کاهش هزینه‌های برقراری ارتباط و دریافت سریع اطلاعات است. شبکه‌های اجتماعی میتواند به اشتراک‌گذاری محتوا و منابع علمی آموزشی در دانشجویان کمک کند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که مصاحبه شوندگان به برخی از تهدیدهایی که از طریق شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه، اطلاعات خود آن‌ها و در بعد وسیع‌تر اجتماع و فرهنگ را نشانه رفته‌اند، شناسایی کرده‌اند. در حوزه ارتباطی فرصت های مطرح شده میتواند منافع اقتصادی، سیاسی و اجتماعی یک جامعه را در پی داشته باشد که بسیار قابل تامل است و پیشرفت اقتصادی اجتماعی را برای کشور فراهم می نماید.

همچنین پس از تحلیل متن مصاحبه‌ها، در مجموع سه راهکار درون فردی، محیطی و سازمانی برای ارتقای قابلیت‌ها و مقابله با تهدیدات تلفن همراه و ۱۵ شاخص به عنوان راهکار برای ارتقای قابلیت‌ها و مقابله با تهدیدات تلفن تعیین گردید. نتایج پژوهش با مطالعات مرتبط در این زمینه (۲۵، ۲۴) همسو می‌باشد. شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه که در حاضر در کشور مورد استفاده دانشجویان قرار گرفته‌اند، هیچ یک بومی نیستند و سرورهای آن‌ها در خارج از کشور قرار دارد. با وجود فرصت‌های که تلفن همراه در ابعاد مختلف فراهم نموده اما در صورتی که برنامه‌ریزی و سیاست-گذاری سریع و دقیقی برای آنها وجود نداشته باشند، می‌تواند بحران‌های امنیتی، فرهنگی و اقتصادی را برای بخش‌های مختلف ایجاد کند. از این رو در دو دهه گذشته کشورهای پیشرفته، به فناوری اطلاعات به عنوان محور بنیادین توسعه توجه کرده اند. لذا امید است نتایج حاصل از این پژوهش و پیشنهادات ارائه شده بر اساس آن، بتواند راهگشای بخشی از مسائل و مشکلات موجود دانشجویان نظامی در زمینه تلفن همراه باشد. درحوزه مداخلات مناسب در مطالعه ای روی دانشجویان رشته پزشکی در شهر بم برنامه های آموزشی مختص والدین و دانشجویان در استفاده از تلفن همراه و اینترنت پیشنهاد شده است. همچنین روشهای مشاوره، خود مراقبتی و مدیریت زمان توسط مشاوران روی استفاده بیش از حد از تلفن همراه و اینترنت بیان شده است (۲۶).

ایجاد آگاهی عمومی نسبت به قابلیت‌های این رسانه شخصی از طریق آموزش و تبلیغات عمومی؛ ورود مباحث آشنایی با تکنولوژی‌های ارتباطی جدید در کتاب‌های درسی دوره‌های آموزشی برای جوانان، ساخت یک الگوی بومی در زمینه استفاده از تلفن همراه، فرهنگ سازی متناسب با رشد و افزایش امکانات تکنولوژی تلفن همراه از جمله پیشنهادات ماحصل مطالعه است. در حوزه طب نظامی و امداد در رزم نیز میتوان از این تکنولوژی برای یافتن بیمار، آموزش به نیروها و مدیریت بحران استفاده نمود. ضمن این که ارتباط بین فرماندهان و نیروهای نظامی میتواند با سهولت بیشتری صورت گیرد و واکنش به موقع آنها را در پی داشته باشد. در حوزه درمانی برای اشتراک اطلاعات درمانی-تشخیصی بیماران بین پزشکان میتواند مورد استفاده قرار بگیرد. قابل ذکر است به لحاظ مصونیت اطلاعات و محفوظ نگه داشتن آن نیز باید تمهیداتی مدنظر قرار گیرد.

مطالعه حاضر به روش کیفی و حجم نمونه محدود با تمام محدودیت های این روش صورت گرفته ولذا تعمیم پذیری نتایج پژوهش به تمام دانشجویان دانشگاه‌ها باید با احتیاط انجام شود. همچنین محدودیت های مطالعه می‌تواند شامل عدم مصاحبه با دانشجویان و نیروهای نظامی و همچنین توجه هر مشارکت کننده به رشته تحصیلی خود و عدم توجه به سایر حوزه های علمی و کفایت داده‌ها باشد، لذا در مطالعات آتی پیشنهاد می‌گردد به بررسی نظرات دانشجویان نظامی و اعضای خانواده پرداخته شود و دیدگاه

عوامل تاثیرگذار، در جهت بهبود کیفیت تعلیم و تربیت در آموزش عالی در دانشگاه نظامی گام برداشته شود.

تشکر و قدردانی: این پژوهش در قالب طرح تحقیقاتی

مصوب مرکز بهداشت و تغذیه دانشگاه بقیه الله (عج) با شماره سامانه ای 95-10-001066 انجام شده است. نویسندگان از تمام شرکت کنندگان در این پژوهش که با صرف وقت بسیار، علاقمندانه در مصاحبه ها شرکت نمودند و نظرات و تجارب خود را در اختیار پژوهشگران قرار دادند، نهایت تشکر و سپاسگزاری را می نمایند.

تضاد منافع: بدینوسیله نویسندگان، تصریح می نمایند که

هیچ گونه تضاد منافی در خصوص پژوهش حاضر وجود ندارد.

منابع

1. Arbaabafzali H, Naghibalsadat R, Kia A. Mobile Media Threats and Features and Strategies for Improving Capabilities and Addressing Threats, Master's Thesis, Faculty of Social Sciences, Allameh Tabataba'i University. 2013, p: 5-13.
2. Gutiérrez JD, de Fonseca FR, Rubio G. Cell-phone addiction: a review. *Front psychiatry*. 2016; 7.
3. Puente, MP, Balmori A. Addiction to cell phones: are there neurophysiological mechanisms involved. *Proyecto*. 2007;61:8-12.
4. Rutland JB, Sheets T, Young T. Development of a scale to measure problem use of short message service: the SMS problem use diagnostic questionnaire. *Cyber Psychol Behav*. 2007; 10 (6): 841-4.
5. Takao M, Takahashi S, Kitamura M. Addictive personality and problematic mobile phone use. *Cyber Psychol Behav*. 2009;12(5): 501-7.
6. Khazaei T, Saadatjoo A, Shabani M, Senbari M, Bazian M. Prevalence of Mobile Phone Dependency and its Relationship with Students' Self Esteem. *Knowledge Health*. 2014;8(4):156-62.
7. Kamibeppu K, Sugiura H. Impact of the mobile phone on junior high school students' friends hips in the Tokyo metropolitan area. *Cyberpsychol Behav*. 2005; 8(1):121-30.
8. Hocking B, Westerman R. Neurological effects of radiofrequency radiation. *Occup Med*. 2003;53(2): 123-7.
9. Jenaro C, Flores N, Gómez-Vela M, González-Gil F, Caballo C. Problematic internet and cell-phone use: Psychological, behavioral, and health correlates. *Addict Res Theory*. 2007; 15(3):309-20.
10. Husseinzadeh A. Mobile and harassment: Everything about mobile and harmful mobile phone damage is notable for all mobile users, Tehran: Author's publication (Reha Iman Pejough) with the collaboration of Kowsar Publication. 2012; P.18-25.
11. Yaseminejad P, Golmohammadian M. Study the relationship of big five factors and cell-phone over-

use in students. *J Social Psychol Res*. 2011;1(2): 79-105.

نتیجه گیری

یافته های این پژوهش نشان می دهد که برای موفقیت در بکارگیری تلفن همراه در دانشگاه ها باید به عوامل اجتماعی- فرهنگی، ارتباطی و علمی- آموزشی توجه نمود و سعی کرد که با شناسایی نقاط قوت و ضعف تلفن همراه، دانشجویان نظامی را برای رسیدن به موفقیت کمک نماید. تفاوت یافته های این پژوهش با تحقیقات پیشین، توجه به عوامل وسیع تر و ارایه راه کار براساس واقعیت جاری در دانشجویان نظامی است. در مطالعه حاضر تلاش شد تا با شناسایی وضع موجود استفاده از تلفن همراه و آگاهی از

12. Barati M, Moloudi G, Karimi F, Afshari M, Mohammadi Y, Etesamifard T. Association Between Cellphone Overuse and Depression Among Medical College Students in Hamadan, West of Iran. *Avicenna J Neuro Psycho Physiol*. 2016;3(4): e12514
13. Mohammadbeigi A, Valizadeh F, Saadati M, Sharifimoghadam S, Ahmadi A, Mokhtari M, Ansari H. Sleep quality in medical students; the impact of over-use of mobile cell-phone and social networks. *J Res health Sci*. 2016;16(1):46-50.
14. Mazaheri MA, Najarkolaei FR. Cell phone and internet addiction among students in Isfahan University of medical sciences-Iran. *J Health Policy Sustainable Health*. 2014 22;1(3).
15. Graneheim U H, Lundman B. Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Educ Today*. 2004; 24(2):105-112.
16. King N, Horrocks C. Interviews in qualitative research. Sage: 2010. P.117
17. Grinols AB, Rajesh R. Multitasking with smartphones in the college classroom. *Business Professional Communication Quarterly*. 2014; 77 (1): 89-95.
18. Felisoni DD, Godoi AS. Cell Phone Usage And Academic Performance: An Experiment. *Comput Educ*. 2017 Oct 26.
19. Chen L, Yan Z, Tang W, Yang F, Xie X, He J. Mobile phone addiction levels and negative emotions among Chinese young adults: the mediating role of interpersonal problems. *Computers Human Behav*. 2016;55:856-66.
20. Samaha M, Hawi NS. Relationships among smartphone addiction, stress, academic performance, and satisfaction with life. *Comput Human Behav*. 2016; 57:321-5.

21. Goswami V, Singh DR. Impact of mobile phone addiction on adolescent's life: A literature review. *Int J Home Sci.* 2016; 2(1):69-74.
22. Bian M, Leung L. Linking loneliness, shyness, smartphone addiction symptoms, and patterns of smartphone use to social capital. *Social Sci Comput Rev.* 2009; 33(1): 61-79.
23. Aljomaa SS, Qudah MF, Albursan IS, Bakhiet SF, Abduljabbar AS. Smartphone addiction among university students in the light of some variables. *Comput Human Behav.* 2016 ;61:155-64.
24. Hajm-Mohammadi M, Hossein-Pakadeh A, Ahmadiania Sh. Mobile and adolescents: Factors affecting the tendency toward mobile phone use functions in the juvenile community of Tehran, Master's Degree, Social Sciences Faculty, Allameh Tabatabaei University. 2009; p. 55-65.
25. Ito M, Horst H A, Bittanti M, Stephenson B H, Lange P G, Pascoe C J, Martínez K Z. *Living and learning with new media: Summary of findings from the Digital Youth Project.* MIT Press. 2009: pp. 1-17.
26. Nassehi A, Arbabisarjou A, Jafari M, Najafi K. Surveying the relationship of internet addiction with dependence on cell phone, depression, anxiety, and stress in collegians (Case study: Bam University of Medical Sciences). *Int J Adv Biotech Res.* 2016; 7: 2267-74.